

ACADEMIA ROMÂNĂ
Școala de Studii Avansate a Academiei Române
Institutul de Cercetare a Calității Vieții

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Educația, fundament al formării personalului din penitenciare

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:
cercetător științific grad I Balica Ecaterina Georgeta

DOCTORAND:
Matei Carmen

2024

SINTEZA IDEILOR PRINCIPALE

Scopul cercetării a constat în identificarea aspectelor care necesită modificarea și adaptarea procesului de pregătire profesională la reglementările naționale și internaționale în domeniu și la necesitățile concrete din sistem, la nivelul ariei de cercetare din Regiunea Nord-Est.

Abordarea temei de cercetare s-a realizat din perspectiva **funcționalismului clasic**, în care formarea polițiștilor de penitenciare a fost analizată ca fapt social. Instituțiile de învățământ responsabile cu pregătirea acestei categorii profesionale au fost analizate ca factori socializatori cu rol determinant ai schimbării sociale, iar actul educației a fost prezentat din perspectiva transmiterii informațiilor și valorilor intra- și intergeneraționale. Obiectivul general al procesului de instruire a fost descris ca omogenizare a comportamentului profesional, apariția solidarității sociale și a atașamentului față de grup. În cadrul lucrării, această finalitate constă în definirea identității profesionale și formarea profesională unitară la nivelul spațiului european.

Analiza interdisciplinară a presupus utilizarea conceptelor specifice pedagogiei, psihologiei și criminologiei.

Cuvinte cheie: educație, formare, polițist, actualizare, școală, nevoie, drept

Încadrarea temei de cercetare în universul social din mediul penitenciar

Progresul sistemelor penitenciare a fost acompaniat și de diversificarea tipologiei angajaților.

În România, după 1989, sistemul penitenciar a evoluat rapid și asimetric, inițiativa practice precedând apariția actelor normative de reglementare. Astfel, secvențe temporale succesive au presupus reajustări și în domeniul resurselor umane.

Momentul demilitarizării, început în septembrie 2004, a coincis cu schimbarea profilului unităților de deținere dintr-unul punitiv, în unul umanist. Situația a generat creșterea eterogenității personalului din punct de vedere al formării profesionale.

Anul 2006 a marcat debutul elaborării instrumentelor de lucru adaptate mediului de muncă din penitenciar: programe, proiecte, ghiduri, manuale, broșuri, instrumente de

evaluare și monitorizare. Documentele au contribuit și la formarea inițială și continuă a personalului.

Particularitățile perioadei 2016-2018, din perspectiva evenimentelor și a efectelor acestora asupra capitalului uman, au constituit și motivația alegerii temei de cercetare. Într-o perioadă de mobilitate crescută a personalului, 43,56% ieșiri și 33,7% noi angajați (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2016, p.32; 2017, p. 34, 35; 2018, p. 34; 2019, p. 36; 2020, p. 46), noua generația a fost provocată să se adapteze mediului de muncă, să gestioneze și să depășească situația creată de pandemia de Covid 19.

Obiectivele cercetării

Obiective științifice ale studiului au constat în:

O.G.1. Evaluarea procesului de formare inițială și continuă a polițiștilor de penitenciare în scopul identificării nevoilor de formare, a particularităților și a disfuncționalităților;

O.G.2. Identificarea direcțiilor de dezvoltare (puncte tari și puncte slabe) a procesului de formare a polițiștilor de penitenciare;

O.G.3. Identificarea opiniilor polițiștilor de penitenciare privind procesul de educație generală și formare specifică (inițială și continuă);

O.G.4. Elaborarea unui proiect de standard ocupațional;

O.G.5. Elaborarea unor recomandări privind procesul de formare inițială și continuă.

Metodologia de cercetare

Analiza exploratorie aplicativă a fost orientată către cunoașterea nevoilor de formare, a particularităților și disfuncționalităților procesului formativ pentru identificarea de soluții argumentate privind actualizarea formării inițiale și continue a polițiștilor de penitenciare. Complementaritatea metodelor de investigare (Mărginean, 2000, p. 126 și Vlăsceanu, 2008, p. 21) s-a realizat prin utilizarea în cercetare a: anchetei sociologice prin chestionar, studiului documentelor și analizei statisticilor instituțiilor din domeniu.

Am utilizat eșantionarea neprobabilistică având în vedere asigurarea reprezentativității și relevanței lotului de studiu în raport cu tema cercetării. Criteriile socio-demografice pentru selectarea eșantionului au fost: grup de apartenență, vârsta, studii absolvite.

Sinteza capitolelor

Teza este structurată pe 6 capitole, care se finalizează cu un set de concluzii proprii ce au contribuit la elaborarea concluziilor generale ale lucrării.

Primul capitol a fost destinat prezentării cadrului conceptual și teoretic care a ghidat abordarea din întreaga lucrare, plecând de la funcționalismul clasic, elemente de educația adulților și detalierea conceptelor specifice formării profesionale a polițiștilor de penitenciare. Prezentarea câtorva tipuri de programe de formare din spațiul românesc, european și internațional a avut drept scop facilitarea comparațiilor pentru identificarea particularităților și orientărilor comune.

Al doilea capitol s-a centrat pe prezentarea caracteristicilor mediului de muncă care presupune abilități și competențe specifice pentru desfășurarea activităților curente. Istoria evoluției instituției penitenciare în România din anul 1989 până în anul 2020 a evidențiat și preschimbările din domeniul resurse umane și formare profesională. Riscurile și vulnerabilitățile generale, la care s-au adăugat cele din perioada analizată, au indicat nevoia recrutării și selectării candidaților cu un anumit profil psihoemoțional. Modul în care sunt respectate drepturile omului pentru condamnați și angajați a relevat viziunea umanistă a penitenciarelor, dar și temerile legate de riscul unui potențial dezechilibru de autoritate.

Al treilea capitol a fost destinat prezentării cadrului normativ în domeniul pregătirii profesionale a polițiștilor de penitenciare la nivel internațional și național pentru realizarea de comparații între reglementările acestei activități, tipurile de angajați și instituții de formare, diferențe intergeneraționale. Studiile realizate la nivel internațional și național au demonstrat nevoia de actualizare a pregătirii profesionale a angajaților din penitenciare și stadiul actual al cercetării în acest domeniu, estimat ca fiind incipient (Añaños et.al., 2021, p. 11 și Românu și Tudoroiu, 2019, p. 33-34). **Originalitatea** tezei constă în radiografierea procesului de pregătire profesională.

Capitolul patru a fost consacrat prezentării metodologiei utilizate în cercetare: motivația alegerii temei, scopul și obiectivele acesteia, întrebările de cercetare, dimensiunile cercetării, operaționalizarea conceptelor, metodele și tehnicile de cercetare utilizate. Prin coroborarea datelor obținute din analiza documentelor sociale, ancheta sociologică prin chestionar și analiza datelor statistice am obținut o radiografie a activității de pregătire profesională inițială și continuă, dar și o perspectivă asupra educației generale responsabile de bagajul informațional și calitățile candidaților aspiranți la statutul de polițist de penitenciare.

Capitolul cinci a fost destinat prezentării rezultatelor analizei de conținut a celor 50 de documente europene și naționale care reglementează formarea profesională și a analizei statisticilor furnizate de structurile de resurse umane și formare profesională din aria de cercetare din Regiunea Nord-Est. Din analiză a reieșit relația dintre temele majore de interes pentru sistemul penitenciar românesc și european și temele specifice domeniului resurse umane și formare profesională.

În capitolul șase am prezentat rezultatele cercetării de teren. Primul subcapitol a descris modul de construire a chestionarului, elementele de etică în cercetare, limitele și dificultățile realizării studiului și soluțiile adoptate. Al doilea subcapitol a cuprins opiniile polițiștilor de penitenciare privind rolul educației generale în orientarea profesională către sistemul penitenciar și opinia acestora privind formarea inițială și continuă. În al treilea subcapitol au fost prezentate concluziile rezultate din analiza de conținut a documentelor oficiale și ale anchetei prin chestionar, concluzii care au susținut necesitatea formării de competențe în acord cu specificul activității din penitenciar, ghidat și limitat de reguli fixe.

Concluzii

Pregătirea profesională în sistemele penitenciare din spațiul european diferă de la stat la stat prin: durata perioadei de formare, modalitățile de evaluare și numire pe funcție, raportul dintre pregătirea teoretică și cea practică. Însă, actele normative de reglementare pentru formarea profesională ale statelor membre respectă direcțiile similare de acțiune stabilite la nivel internațional.

Sondajele de opinie realizate în sistemele penitenciare internaționale și europene au evidențiat nevoia angajaților de a învăța, cu precădere prin experimentare practică. Această nevoie de instruire a fost confirmată și de răspunsurile formulate de cei 316 subiecți participanți la cercetare.

Mobilitatea transfrontalieră a populației generale în spațiul european a generat apariția de disfuncții și în sistemele penitenciare. Soluțiile adoptate de către administrațiile fiecărui stat au constat în: crearea unui organism de coordonare unic, realizarea de instrumente comune de lucru, digitalizarea pentru un management eficient al timpului și reducerea birocrăției. Aceste acțiuni au scos în evidență necesitatea formării unitare a personalului care lucrează în penitenciarele europene.

Deși precizată în textul Metodologiei de pregătire profesională a personalului din sistemul penitenciar românesc, activitatea de mentorat a fost fructificată insuficient pentru

angajații din intervalul analizat (2016-2018) datorită perioadei limitate de timp necesare învățării intergeneraționale. Context care, completat de datele obținute în cadrul anchetei sociologice, a profilat nevoia completării și diversificării acestui tip de formare.

Ambiguitatea de rol pentru personalul din unitățile de deținere, dominarea numerică a acestora de către grupul condamnaților, durata mare a timpului petrecut în mediul penitenciar sunt factori favorizanți ai procesului de contagiune comportamentală, ai scăderii randamentului muncii și apariției de tulburări ale echilibrului homeostatic. Rezultatele anchetei sociologice susțin nevoia educației socio-emoționale, a cunoașterii noțiunilor de psihologie socială și a dezvoltării capacității de a soluționa momentele de vulnerabilitate prin comunicare eficientă și exercițiu practic.

Respondenții din aria de cercetare au formulat propuneri de eficientizare a formării profesionale și a activităților curente prin digitalizare. Soluțiile oferite pot fi implementate cu beneficii în compensarea capitalului uman, reducerea timpilor de lucru și diminuarea birocrăției.

Viziunea umanistă a executării pedepselor cu închisoarea și promovarea justiției restaurative ca act reparator și demers de responsabilizare a tuturor părților implicate presupune și o intensificare a practicilor formative existente în domeniul drepturilor omului, al deontologiei și eticii profesionale.

Răspunsurile formulate de respondenți în cadrul anchetei sociologice prin chestionar au indicat valorizarea educației generale în orientarea profesională către meseria de polițist de penitenciare. Este un argument care pledează pentru o educație individualizată încă din perioada școlarității mici, în care educatorul să fie primul consilier profesional al individului în formare.

Contribuții personale

Elaborarea unui *model de standard ocupațional pentru funcțiile specializate* care cuprinde competențele specifice mediului penitenciar, planul tematic și programa de pregătire a polițiștilor de penitenciare cu dublu statut este unul din elementele de inovativitate ale studiului.

Al doilea element inovativ constă în *formularea propunerii de introducere a educației socio-emoționale a personalului* pentru dezvoltarea abilităților interpersonale, a autocunoașterii și sporirii capacității de autocontrol, idee care poate fi pusă în practică și printr-un parteneriat public-privat.

Bibliografie

- (1) Administrația Națională a Penitenciarelor, 2016, *Raport anual de activitate 2016*, p. 32, disponibil online: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2017/04/bilant-ANP-2016.pdf>, [accesat 16.02.2019]
- (2) Administrația Națională a Penitenciarelor, 2017, *Raport anual de activitate 2017*, p. 34, disponibil online: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2018/03/Raport-activitate-ANP-2017.pdf>, [accesat 16.02.2019]
- (3) Administrația Națională a Penitenciarelor, 2018, *Raport anual de activitate 2018*, p. 34, disponibil online: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2019/03/Raport-activitate-ANP-2018-1.pdf>, [accesat 16.02.2019]
- (4) Administrația Națională a Penitenciarelor, 2019, *Raport anual de activitate 2019*, p. 36, disponibil online: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2020/06/Raport-de-activitate-Anul-2019.pdf>, [accesat 16.02.2019]
- (5) Administrația Națională a Penitenciarelor, 2020, *Raport anual de activitate 2020*, p. 46, disponibil online: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2021/05/Raport-de-activitate-al-Administra%C8%9Biei-Na%C8%9Bionale-a-Penitenciarelor-pe-anul-2020.pdf>, [accesat 16.02.2019]
- (6) Mărginean Ioan, 2000, *Proiectarea cercetării sociologice*, Polirom, Iași
- (7) Românu Claudiu, Tudoroiu Florian, 2019, *Managementul resurselor umane – premise, stadiu și perspective pentru viitor*, Revista de Practică Penitenciară nr. 2/2019, p. 11-15, disponibil online: <https://anp.gov.ro/revista-de-practica-penitenciara/wp-content/uploads/sites/52/2019/02/Managementul-resurselor-umane.pdf>, [accesat 26.10.2022]
- (8) Vlăsceanu Lazăr, 2008, *Introducere în metodologia cercetării sociologice*, disponibil online: <http://cursuri.sas.unibuc.ro/mcs/wp-content/uploads/2011/10/Introducere-in-metodologia-cercetarii-sociologice.pdf>, [accesat 20.05.2023]